

Voor alle leeftijden

De Verenigde Naties hebben het laatste jaar van deze eeuw, op de drempel naar een nieuw millennium, uitgeroepen tot het Internationale Jaar van de Ouderen. Het thema is: 'naar een samenleving voor alle leeftijden'. Zoals de Noorse sociologe Gunhild Hagestad aangaf in haar toespraak bij de opening van het internationale jaar, nodigt dit thema uit tot reflectie over de betekenis van leeftijd in onze samenleving en wat die idealiter zou kunnen zijn.

Wat levert een dergelijke reflectie op? Om te beginnen worden we attent gemaakt op een ontwikkeling die weinig onder de aandacht komt, namelijk dat er in het dagelijkse leven grenzen bestaan tussen leeftijdsgroepen. Mensen brengen een groot deel van hun tijd door in leeftijdsenclaves, ieder met hun eigen cultuur en met op hun leeftijd gerichte bezigheden. Met andere woorden, jongeren en ouderen leven in gescheiden werelden – niet alleen fysiek, maar ook ideologisch. Ironisch genoeg is er echter geen sprake van generatieconflicten, zoals die er in de jaren zestig en zeventig waren. Integendeel, intergenerationele relaties zijn gekenmerkt door een 'leven en laten leven'. Onze samenleving is zodanig ingericht dat contacten tussen ouderen en jongeren worden bemoeilijkt. Uit klassiek sociologische studies weten we dat dit ideale condities zijn voor het ontstaan en voortbestaan van stereotype ideeën en opvattingen over 'de ander'.

Een samenleving voor alle leeftijden schept mogelijkheden voor gedachtenuitwisselingen tussen mensen die in verschillende historische perioden verankerd zijn. Ouderen bieden een venster op het verleden, maar dan moet er wel naar hun ervaringen worden gevraagd. Als aan ouderen geen kans wordt gegeven om hun levensverhaal te vertellen, dan groeien jongeren op zonder geschiedenis. En als niemand naar jongeren luistert, dan is er geen toekomst.

Hoe zit het met pogingen tot intergenerationeel contact? Deze zijn te omschrijven als 'eenrichtingsverkeer'. Onder ouderen lijkt er een sterkere behoefte te zijn aan interactie en communicatie met jongeren dan andersom. In dit kader zijn uitspraken van ouderen in een recent radioprogramma over *seniorweb* veelzeggend. *Seniorweb* is een initiatief om de elektronische snelweg toegankelijker te maken voor ouderen. Gevraagd werd naar de ervaringen. De teneur van de reacties was dat internetten niet echt leuk is, maar dat het 'moet' om bij te blijven en om erbij te horen, voor de kleinkinderen. Een dergelijk 'moeten' in de contacten richting ouderen is ver te zoeken. Hoeveel jongeren grijpen naar een geschiedenisboek om zich te verdiepen in het verleden van zijn of haar grootouders?

'Intergenerationeel werk' als vorm van lokaal sociaal beleid begint langzaam op gang te komen. In het eerste nummer van het nieuwe blad *Geron* beschrijft Kees Penninx een groot aantal initiatieven die onder deze noemer vallen: leesoma's op de basisschool, tieners die klussen doen voor oudere buurtbewoners, gepensioneerde vaklieden die moeilijk lerenden begeleiden, reminiscentieprojecten waarin herinneringen van ouderen via toneel tot leven komen voor jongere generaties, enzovoort. De meeste activiteiten hebben echter een ad-hoc karakter. Structurele financiering is er niet en ze zijn te vaak afhankelijk van toevalsfactoren zoals een enthousiaste kartrekker.

Leeftijd zegt niet alleen iets over de sociale categorie waartoe iemand behoort, of over historische verankering. Het is ook een aanduiding voor de verschillende fasen in het leven. Deze sociaal-herkenbare fasen volgen de chronologische leeftijd: jeugd, jong-volwassenheid, middelbare leeftijd en ouderdom. Iedere fase heeft eigen voorrechten, behoeften, plichten en rechten. De laatste decennia is er sprake van een 'oprekking' van de laatste levensfase: mensen worden steeds ouder. Deze ontwikkeling is erg snel gegaan. We hebben dan ook te maken met wat de Amerikaanse sociologen Matilda en John Riley – beiden 80-plusser – een 'maatschappelijke achterstand' noemen. De demografische veranderingen gaan sneller dan dat de maatschappij erop inspeelt. Onze samenleving blijft in gebreke bij het creëren van zinvolle rollen die beantwoorden aan de potenties en wensen van de groeiende groep ouderen.

Wat de ouderen zelf betreft, spreekt Hagestad van 'verraste overlevenden'. Veel van de ouderen van nu hadden niet verwacht hun huidige leeftijd te bereiken. De oude dag is voor iedereen een *terra incognita* – we weten niet precies wat deze zal brengen, maar dit geldt het sterkst voor de huidige ouderen. Het idee dat men zich voorbereidt op een lang leven is heel recent. Voorbeelden van vorige generaties van hoe dat het beste kan, zijn er nauwelijks. De basis voor een goede oude dag wordt voor een groot deel eerder in het leven aangelegd. Tegenwoordig wordt veel ophef gemaakt over levenslang leren. 'Leren voor een lang leven' biedt hele andere uitdagingen.

Pearl Dykstra